

Fakta om Malta

Malta ligger omtrent midt i Middelhavet. Øya ligger ca. 90 km syd for Sicilia, 300 km øst for Tunisia og nord for Libya. Det maltesiske arkipelet består av i alt seks øyer, hvorav Malta og Gozo er de to største. Øyriket er ca. 80 km langt og 30 km bredt. Totalt er arealet på 316 km², omtrent en tusendel av Norge.

Malta har et svært behaglig middelhavsklima og blir ofte kalt «The Island of the Sun» med gjennomsnittlig over 11 timer sol daglig i sommerhalvåret og kun ca. 80 regndager i året. Befolkningen er på 400.000, hvorav så godt som alle er tospråklige, maltesisk og engelsk. Landets historie er turbulent og blodig. Det har hatt arabiske, romerske og franske herskere, og var frem til 1964 en britisk koloni. I 2004 ble Malta medlem av EU.

En reise til Malta er langt mer enn bare å oppleve strandliv, byliv og det de fleste av oss forbinder med sol og ferie. Det er også masse gammel historie og spennende utsikter for de som er spirituelt interesserte.

Solens øy plassert sentralt i Middelhavet.

:: Tekst og foto: Tore Lomsdalen

Mer enn bare sol og strender:

Ta en spirituell opplevelsesreise til Malta

I juli og august kan det bli over 40 grader på Malta, mens vinteren er mild. Med fint vær er det opp mot 20 grader. En tidlig start eller forlengelse av den norske sommeren passer oss nordboere utmerket, hvis du da ikke er en av dem som liker å bli grillet av solen. På en øy er det ofte vind eller en liten bris som hjelper mot den verste varmen. Det finnes mange sandstrender, men malteserne foretrekker å ligge og sole seg på de flotte svabergene som finnes overalt, og som du kan nå til fots selv om du ikke har hotell med sjøutsikt. Langs de mange

strandpromenadene finnes koselige kafeer, restauranter og spisesteder med hyggelige priser.

På Malta kan du få deg et herlig måltid for nesten halve prisen av det du er vant til i Norge, spesielt om du iberegner drikkevarene. Maten er utsøkt og av høy kvalitet selv om du går på de mer enkle spisestedene. Selvsagt kan du få smake på det tradisjonelle maltesiske kjøkkenet, men mye av det kulinariske på Malta er italienskinspirert, selv om man også fornemmer en viss arabisk innflytelse. Det

kan virke som om de fleste kokkene har hatt læretiden i Italia, i hvert fall på de mer eksklusive spisestedene. Den maltesiske vinen er utsøkt, både rød og hvit. Ofte heler de mot det kraftige, men med en fyldig bouquet, aroma og ettersmak.

Folkesjelen

Etter mange turer til Malta er det stadig en ting som forbauser, nemlig hvor koselige malteserne er. Til dags dato har jeg aldri truffet noe annet enn hyggelige og imøtekommende mennesker. På store reisemål i

*Artikkel-
forfatteren ved
inngangen til det
mektige Mnajdra-
templet.*

Om forfatteren

Tore Lomsdalen har astrologiutdanning fra England og studerer kulturell astrologi og astronomi ved University of Wales Trinity St. David i Lampeter i Storbritannia. For tiden skriver han en mastergradsavhandling om prehistoriske templer på Malta. Tore skriver også horoskopspalter og andre artikler for bladet Medium. Han kan kontaktes gjennom: www.astrolom.no

mange land føler man ofte en form for tvungnet og kunstig høflighet mot turister. Her får du ingen av disse fornemmelsene. Folk er hjelpsomme og genuint interessert i deg som menneske og ikke «bare» som turist. Malteserne er utrolig hjelpsomme og vil strekke seg langt for at du skal få en hyggelig opplevelse på øya. Det første de spør deg, er alltid hvor du kommer fra.

Malta gir en følelse av «back to the future» – tilbake til fremtiden på en eller annen måte. Du kommer til et moderne land med euro, siste skrik på motefronten og de flotteste hotellene. Men likevel er mye av infrastrukturen og samfunnet for øvrig knyttet opp til sterke tradisjoner. Selv livsstilen kan virke noe avslappet, og du bør ikke ha det travelt om du sitter i bilkø eller venter på å komme frem til kassen for å betale. Malteserne er et arbeidsomt folk, men ser gjerne at ting gjøres til sin tid. En trivelig, lokal særegenhet og atmosfære som gjør at man koser seg litt ekstra på ferien.

Konsentrert turistmål

Malta er et stort konsentrert turistmål hvor du virkelig kan både ta og føle på den etniske folkesjelen. Malteserne har vært

*De trivelige bussene
setter sitt preg
på bybildet. Foto:
MTA/P. Bruno*

*En av
de mange
berlige middel-
bavsstrendene.
Foto: MTA/C.
Vella*

flinke til å ivareta egne tradisjoner samtidig som de forholder seg til det moderne. At de fleste landlige veier er både humpete, hullete og svingete, setter bare sitt særpreg på en opplevelsersrik ferie. Husk å ta en tur med de fargerike britiske Leyland-bussene fra tiden rundt 2. verdenskrig. Det er en herlig opplevelse for bare noen få kroner. Skal du leie bil, anbefales alle tenkelige forsikringer. Kjørekulturen er noe enklere enn hva vi er vant til. Gatene er smale, og det er lett å skumpe borti andre biler eller en fortauskant. Det finnes godt med busser som bringer deg stort sett

Sliemas koselige strandpromenade med både strand og hyggelige uterestauranter. Foto: MTA.

dit du vil, bare du tar deg litt tid.

Hovedstaten Valletta ble grunnlagt av ridderne av St. Johannes-ordenen i 1530. Den er imponerende med sine mange gedigne bygninger og palasser i barokkstil. Valletta er som et levende museum. Bygningen over alle bygninger er selvfølgelig den imponerende katedralen. (Bilde 6) Du bør også besøke vakre St. Johns Co-Catedral midt i Valletta og se det verdenskjente og mektige maleriet «Halshoggingen av døperen Johannes», av 1600-tallets italienske Caravaggio.

Malteserne er et sterkt religiøst romersk-katolsk folk som bruker mye av sin tid på å feire religiøse festivaler, noe som kanskje reflekteres i deres høye moralbegreper.

Så sent som i mai i år ble det ved folkeavstemning med knapt flertall bestemt at skilsmisse skulle bli lovlig på Malta.

På Malta finnes også de mer livlige, moderne og shoppingpregede byene med strandpromenader, som Sliema og St. Julien. For badeferien finnes det også

mange andre steder. Vil du ha det rolig og avslappet, er det nabooya Gozo som gjelder. Her virker det som om det meste skjer først i morgen... Selv om menneskene på Malta er hyggelige og hjelpsomme, er de enda hyggeligere på Gozo! Det eksklusive femstjernershotellet Ta'cenc Hotel ligger nær hovedstaden Victoria. Det finnes mange alternativer for overnatting. Norge bidrar faktisk økonomisk i restaurasjonsarbeidet av den vakre og særpregede citadell-delen av Victoria.

Spirituelle og kulturelle opplevelser

Å besøke de maltesiske øyene er som å vandre i et enormt friluftsmuseum. Du skal ikke reise mange kilometerne før du er i nærheten av en kulturell eller historisk severdighet.

Den prehistoriske delen av den maltesiske kulturarven er veldig interessant, men det er dessverre kun i overkant av 10 prosent av ca. 1,5 mill. turister som kommer til øya, som besøker templene. Her snakker vi om en av verdens og Europas

eldste frittstående megalittiske bygninger (megalitt betyr stor stein), som er tusen år eldre enn de egyptiske pyramidene og Stonehenge i England! Alle bør derfor sette av en dag eller to til å oppleve disse utrolige konstruksjonene som bringer deg inn i en nesten 6000 år gammel spirituelt, åndelig og kulturell tradisjon.

Med spesialtillatelse har jeg tilbrakt mange netter helt alene blant disse ærverdige monumentene for å studere templenes plassering mot stjerner, planeter og himmellegemer. Flere ganger har jeg fornemmet tilstedeværelsen av «andre» uten at jeg har sett noen. En gang jeg fotograferte soloppgangen ved vårjevndøgn fra alteret i Mnajdra-templet, hørte jeg en summende lyd. På utsiden av templet var det helt stille. Senere oppdaget jeg en sirkel av mennesker, antagelig soldyrkere, som stod flere hundre meter fra templet og utøvde rituelle toner, huminger og øvelser. At jeg hørte denne svake, summende lyden kun inne i selve templet, forundrer meg den dag i dag. Noen tar av seg skoene før de går inn i templet, og kjenner energier som strømmer gjennom kroppen.

Soloppgang ved vårjevndøgn

Ved flere anledninger i tiden rundt inngangen til de fire årstidene, har jeg opplevd å se hva jeg antar er spirituelle, åndelige eller

Soloppgang ved vårjevndøgn i det 6000 år gamle Mnajdra-templet, en uforglemmelig opplevelse. Sett fra alteret (over) og mot alteret. (under)

Den gedigne katedralen på øya er rangert blant en av kirkene i verden med størst kuppel.

Kirkene er sentralt plassert både i byene og på landet.

Spirituelle grupper som utøver sine ritualer ved soloppgang. I bakgrunnen Mnajdra-templet med beskyttelsestelt som ble satt opp i 2009.

Den flotte utsikten fra citadellbyen på Gozo. Tavla over Norges bidrag.

hedenske grupper som dyrker solen eller den symbolske betydningen. Om du vil oppleve noe helt spesielt i forbindelse med soloppgangen til de fire årstidene, selger Heritage Malta, den statlige organisasjonen som forvalter templene, spesialbilletter for å oppleve soloppgang inne i det ærverdige Mnajdra-templet, som har fått navnet Sol-templet. Det selges kun 30 billetter pr. dag, og det skjer kun på to dager i forbindelse med inngangen til hver enkelt årstid. Vær ute i god tid om du ønsker å unne deg selv en slik gedigen og uforglemmelig opplevelse.

Soloppgang ved vårjevndøgn er en spirituell reise som kan ta pusten fra de fleste. Det er en uforglemmelig opplevelse å stå ved alteret bakerst i templet og minutt for minutt se at solen kommer forsiktig til syne over åskammen og etter hvert lyser opp hele midtskipet og selve alteret med

sin varme, men intense energi fra de første strålene.

At man er avhengig av godt vær, sier seg selv. Men på det nye besøksenteret til templene Hagar Qim og Mnajdra kan du i tillegg se både film og en modell av hvordan selve solbelysningen skjer. I tillegg finnes det mye visuell og interessant informasjon om tempelperioden.

Flere interessante opplevelser

På Malta finnes også flere fantastiske og naturlige grotter. Sjøgrotten The Blue Grotto ligger i nærheten av Hagar Qim og Mnajdra. (Bilde 13) Etter besøket i grotten kan du ta deg en lunsj i The Blue Cave. Her får du god, enkel og rimelig maltesisk sjømat mens du nyter den flotte utsikten over den lokale fiskehavnen og havet. Et annet enkelt og godt spisested i nærheten er Rita, som ligger i Raz Hanzir, en annen liten fiskelandsby.

En innlandsgrotte som er et unikum i

kulturhistorisk verdensmålestokk, er Ghar Dalam. Her har man funnet rester av fauna som strekker seg 180.000 år tilbake i tiden. Skjeletter av elefanter, flodhester og vannbøfler, gigantiske svaner og rotter, hjort og andre dyr som selvsagt ikke lenger finnes på øya.

Malta er en øy full av historiske overraskelser og mysterier. Har du tid, bør du også oppleve de såkalte Cart Ruts, eller kjerrespor på norsk. Dette er parallelle spor som går inn i fjelloverflaten, og som går på kryss og tvers gjennom landskapet, noe som ligner på det du kan se som togsporvekslinger på en jernbanestasjon. (Bilde 14 & 14A) Disse stammer fra bronsealderen ca. 2500 år f.Kr., og kan være over en halv meter dype. Det spennende er at det er ingen som vet hvem som har laget disse sporene, hvorfor de er laget, og hvordan de har blitt konstruert. Det er fortsatt et stort mysterium. Dette er en tid hvor hjulet og bruken av metall ennå ikke var oppfunnet. Når det ser ut som om noen av disse sporene fortsetter ned i havet, blir det hele et enda større mysterium.

Den greske filosofen Platon snakker i dialogene Timaios og Kritias om den fortapte øya Atlantis, som enkelte mener

Clive og Mary Rose tar godt vare på turistene som kommer til besøksentret ved Hagar Qim og Mnajdra. Mnajdra-templet i bakgrunnen.

Den såkalte Clapahm Junction-sporveksleren.

Det finnes såkalte orakelhull i flere av templene. Her ser vi to slike i Mnajdra-templet.

De uforklarlige Cart Ruts, eller kjerresporene, som slynger seg gjennom terrenget.

Malta har mange interessante sjøgrotter som er verdt et besøk. Her en klippe på øya Gozo.

Ggantija-templet på Gozo.

En gipsavstøning av soltemplet Mnajdra som viser hvordan soloppgangen ved de fire årstidene belyste helt bestemte områder i templet. Eller er dette kanskje en 6000 år gammel solkalender?

kan være Malta. Om det er slik, er uvisst. Men at det er noe magisk og uforklarlig ved denne lille middelhavsøya, er mer enn hva tilfeldigheter tilsier.

Prehistoriske templer (Bilde 15, 16 & 17) I tempelperioden anslås befolkningen på øyene til cirka 10.000. Disse bygget omlag 20 templer på Malta og fem på Gozo, hvorav nesten halvparten finnes fortsatt. Med tanke på datidens enkle redskap av flint og stein er det en gedigen oppgave ikke bare å bygge, men å hogge ut, slepe og tilpasse opp mot 30 tonn tunge steinblokker. Det ligger ikke kun hardt arbeid bak – også en organisasjon, en sosial struktur og en overordnet målsetting for å skape noe større enn menneskeheten selv lurer i bakgrunnen av en slik overmenneskelig innsats. Antagelig var det en form for overklasse eller datidens prestestand som sto bak slike felles oppgaver. Her samlet de menigheten hvor de utøvde religiøse ritualer gjerne i form av dyreofringer. Flere av templene har også såkalte orakelhull, hvor folket kunne rådføre seg med en sjaman, spåmann/-kvinne eller prest, kanskje i bytte mot små gjenstander. (Bilde 18)

At kvinnen hadde en sterk plass i dette samfunnet, vises gjennom alle statuettene som har blitt gravd ut. Ofte har disse statuene store bryster, overdrevne hoftepartier og enkelte ganger åpne kjønnsorganer.

Mannlige fallos-statuetter er også funnet. At det ble bedrevet en seksuell kult, er det ingen bevis for. Antagelig ble de brukt mer i religiøse symbolske befruktningsritualer. I det arkeologiske museet som ligger i hovedgaten i Valletta, finnes originalversjoner av mange av de flotte kunstgjenstandene som har blitt funnet gjennom arkeologiske utgravninger.

Astronomisk kunnskap

At solen hadde stor betydning for tempelbyggerne, vises ved at de fleste templene er orientert mot soloppgang, spesielt mot vintersolverv. Dette indikerer at de ikke bare hadde interesse for, men også astronomisk kunnskap om planeters, stjerners og stjernebildenes bevegelser og plassering på himmelen. En grunn til at templene ble bygget mot soloppgang, kan være at datidens prester brukte lyset i templet som en del av magiske ritualer. Siden de visste når og hvor solen sto opp på bestemte dager i året, og hvor lyset ville falle, kunne de binde folket i en magisk makt og transestilstand. (Bilde 19)

Dette er selvsagt kun spekulasjoner. Noen mener at Mnajdra-templet har blitt bygget som en gedigen solkalender for å holde rede på periodene gjennom året, eller kanskje en form for solobservatorium. Det har blitt funnet kunstgjenstander både av solen, en voksende halvmåne og en

Hagar Qim.

Mnajdra-templet for beskyttelsesetlet ble satt opp. Foto: John Cox.

For de golfinteresserte finnes The Royal Malta Golf Club, som ble startet så tidlig som i 1888.

kosmisk inndeling av stjerner som antyder at de hadde stor interesse for universet. Antagelig har tempelet blitt bygget som et flerbrukelig hellig sted for å vise lydighet, respekt og ærbødighet overfor en kosmisk guddommelig kraft.

Hypogeum - et tempel under jorden

Hypogeum er kanskje det mest fascinerende av alle templene. Det ligger i nabobyen til Valletta, Paola. Ordet «Hypogeum» kommer fra gresk og betyr «under jorden». Rundt år 3000 f.Kr. ble dette templet gravd ut ti meter under jordoverflaten med flint- og steinøkser. Her skapte de et nettverk av korridorer og huler på forskjellige plan, ofte dekket med malt graffiti i

rød oker. Det interessante er at noen av disse mønstrene finnes igjen i mange andre kulturer senere, blant annet som treutskjæringer i våre middelalderske stavkirker.

Templene over jorden var åndelige opplevelser for de levende, mens Hypogeum var æret de døde gjennom religiøse ritualer. Da stedet ble oppdaget ved en rent tilfeldighet i 1902, fant man rester fra omtrent 7000 menneskeskjeletter. Det ble også funnet flere kunstgjenstander, som den vakre The Sleeping Lady, (Bilde 21) noe som tyder på at reisen etter døden ble tatt på alvor.

Her finner vi også et såkalt orakelhull. Når noen snakker med en dyp stemme inn i hullet, forsterkes lyden gjennom hele katakomben og gir gjenklang i steinveggene. Snakker man med lav stemme, hører man ingenting.

På grunn av fuktskader er stedet avsperrt gjennom et spesielt lufteanlegg, og det slippes kun inn ti personer av gangen. Har du tenkt deg hit, bør du kjøpe billett flere måneder i forveien på www.maltaticket.com. Det er en åndelig og kulturell opplevelse du sent vil glemme. ■

Den vakre Sleeping Lady, eller Den sovende frue, som kan besiktiges på det arkeologiske museet i Valletta.

Det imponerende hovedtemplet i Hypogeum som ligger ti meter under jorden.

Reisetips

Flyreisen fra Norge tar ca. 4 timer. Norwegian flyr direkte, og er du heldig, kan du få en tur-retur-billett til litt over 1000 kroner. Hvis du googler ferie eller reise til Malta, får du opp mange interessante tilbud både på gruppereiser og enkeltreiser. På www.expedia.no kan du få priser inkludert hotell og flyreise nesten like billig som reiseoperatører tar kun for flyreisen. Malta har mange gode tilbud på hotellrom. Hvor du skal bo, avhenger mye av hensikten med reisen. Det finnes utallige tilbud på det meste om du bruker litt tid på nettet. Hvis du vil reise litt rundt på øyene, er det best å leie bil, som du kan få til ca. 100 kroner per dag pluss forsikringer. Forlaget Insight Guides utgir en flott reiseguide om Malta som illustrerer alle severdigheter som er verdt et besøk.